

การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย

การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้แต่งเครื่องแบบตามระเบียบของทางราชการ มีเครื่องแบบเต็มยศ เครื่องแบบครึ่งยศ เครื่องแบบปกติ และเครื่องแบบสโมสร โดยถือระเบียบ ดังนี้

๑. แต่งเครื่องแบบเต็มยศ ให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทานตามลำดับของการเรียงลำดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามที่กล่าวมาแล้ว และตามกำหนดนัดหมายของทางการ การประดับนั้นให้ประดับตามพระราชบัญญัติ และโดยนัยดังนี้

ก. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดติดหน้าอก ให้ประดับไว้เหนือปากกระเป่าเสื้อเบื้องซ้ายต่ำกว่าแนวรั้งดุมเม็ดที่ ๑ ลงมาพองาม การเรียงลำดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่กำหนดให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องซ้าย ให้เรียงจากด้านรั้งดุมไปปลายบ่าซ้าย ส่วนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่กำหนดให้ประดับที่อกเสื้อเบื้องขวา ให้เรียงจากด้านรั้งดุมไปปลายบ่าขวา

ข. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดสวมคอ ให้สวมภายในคอเสื้อนอก โดยให้ส่วนสูงของดวงตราจรดขอบล่างของคอเสื้อ ถ้ามีเครื่องราชอิสริยาภรณ์คล้องคอหลายดวงให้ลดดวงตราที่มีลำดับรองลงมาประดับไว้ภายใต้ดวงที่คล้องคอโดยให้แพรแถบแลบออกมานอกเสื้อพองาม หรือจะพับแพรแถบของดวงตรานั้นซ้อนกันพองาม กลัดติดไว้ภายใต้รั้งดุมเม็ดที่ ๒ ต่อจากดวงสวมคอลงมาก็ได้ หากมีมากกว่า ๒ ดวง ให้ประดับสูงสุดเพียง ๒ ดวงเท่านั้น

ค. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดสวมค้อมีดารา ดวงตราสวมคอให้ปฏิบัติอย่างเดียวกับข้อ ข. ดาราให้ประดับไว้ที่อกเสื้อเบื้องซ้ายพองาม ถ้ามีดารามากกว่าหนึ่งดวงให้ประดับดาวสูงไว้ต้น ดาวรองประดับต่อไปข้างซ้ายในระดับเดียวกัน ส่วนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่กำหนดให้ประดับดาราที่อกเสื้อเบื้องขวาก็ให้ประดับอนุโลมตามที่กล่าวไว้ในเบื้องซ้ายนั้น

ง. ผู้ได้รับพระราชทานสายสะพาย ให้สวมสายสะพายตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ แต่ถ้าได้รับพระราชทานสายสะพายมากกว่าหนึ่งสายขึ้นไป ให้สวมสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ออกชื่อในกำหนดนัดหมายทางการ ถ้าไม่ออกชื่อสายสะพาย หรือไม่ได้รับพระราชทานสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ออกชื่อในกำหนดนัดหมายทางการ ให้สวมสายสะพายสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน หรือสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่เกี่ยวข้องกับงาน ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์ แม้จะสวมสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดใดก็ตามต้องสวมสายสร้อยตรามหาจักรีกับประดับจักรีดาราด้วยทุกครั้ง

วิธีสวมสายสะพาย สำหรับสายที่มีสองชั้น

สายแรก ป.ม. และ ป.ช. สวมจากขวาไปซ้าย

สายที่สอง ม.ป.ช. และ ม.ว.ม. สวมจากซ้ายไปขวา

ส่วนสายอื่นที่มีเพียงสายเดียว ชั้นเดียว

- สายที่มีสี่เดี่ยว (เกลี้ยง) เช่น สายมหาจักรีบรมราชวงศ์ สายจุลจอมเกล้า สวมจากซ้ายไปขวา
- สายที่มีหลายสี (เป็นลาย) เช่น สายนพรัตนราชวราภรณ์ สายราชมิตราภรณ์ และสายเสนางคบดี สวมจากขวาไปซ้าย

จ. ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า หรือปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษให้สวมสายสร้อยหรือสวมสายสะพายอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามกำหนดนิตหมายของทางการและห้อยตราปฐมจุลจอมเกล้ากับสิ่งที่สวมนั้น แต่จะสวมสายสร้อยจุลจอมเกล้ากับสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าทั้งสองอย่างในขณะเดียวกันไม่ได้ เวลาสวมสายสร้อยจุลจอมเกล้า ถ้าจะสวมสายสะพายด้วยต้องสวมสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์อื่น

ฉ. ห้ามมิให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์ไปในงานที่ไม่นิยมว่าเป็นงานมงคล เช่น งานศพ เป็นต้น

๒. แต่งเครื่องแบบครึ่งยศ ให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์อย่างแต่งเต็มยศแต่ไม่สวมสายสะพายและไม่สวมสายสร้อย ยกเว้นฝ่ายใน ผู้ซึ่งได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์นพรัตนราชวราภรณ์ ปฐมจุลจอมเกล้า ทูตียจุลจอมเกล้าวิเศษให้นำดวงตราห้อยแพรแถบ ซึ่งผูกเป็นรูปแมลงปอมาประดับที่หน้าป่าเสื้อเบื้องซ้าย

๓. แต่งเครื่องแบบปกติ ไม่ต้องประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เว้นแต่จะมีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ หรือมีกำหนดนิตหมายทางการไว้โดยเฉพาะจึงให้ปฏิบัติตามนั้น

๔. แต่งเครื่องแบบสโมสร ให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์จำลอง การจำลองเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ ให้จำลองขนาด ๑ ใน ๓ ของของจริง เว้นแต่ดวงตราชนิดคล้องคอจะจำลองมาประดับไม่ได้ หากจะประดับก็ให้ประดับดวงจริง การประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์จำลองนี้ให้ประดับอนุโลมตามที่กล่าวไว้ในเรื่องเวลาแต่งเต็มยศ แต่ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดคล้องคอ หรือดาราหลายดวงควรประดับแต่ดวงที่มีลำดับสูงดวงเดียว ดวงสวมคอต้องสวมให้แถบอยู่ใต้ผ้าผูกคอ ส่วนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดติดหน้าอก ให้ประดับที่คอพับของเสื้อใต้เครื่องหมายสังกัดพองาม ในการแต่งเครื่องแบบสโมสรนี้ ถ้ามีกำหนดนิตหมายทางการให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ต้องประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์จริง ผู้ได้รับพระราชทานสายสะพายให้สวมสายสะพายทับนอกเสื้อก็ คืออยู่ในเสื้อสโมสร จะสวมสายสะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ใด ให้อนุโลมตามที่กล่าวไว้ในเรื่องแต่งเต็มยศ แต่ไม่สวมสายสร้อย

สตรีให้ถือปฏิบัติตามระเบียบนี้โดยอนุโลม ส่วนทหารและตำรวจให้ปฏิบัติตามข้อบังคับหรือคำสั่งทางราชการทหารและตำรวจ

โอกาสการสวมสายสะพายและสายสร้อย

โอกาสที่จะสวมสายสะพายและสายสร้อยนั้น มีนัยดังนี้

๑. งานที่เกี่ยวข้องแก่ราชการแผ่นดิน ควรสวมสายสะพายข้างเผือก หรือ มงกุฎไทย เช่น ฉลองรัฐธรรมนูญ และฉลองเรือรบ เป็นต้น
๒. งานที่เกี่ยวข้องแก่รัชกาลที่ ๔ ควรสวมสายสะพายข้างเผือก เช่น กฐินวัดราชาธิวาส หรือ งานพระศพพระบรมวงศ์ ชั้น ๔
๓. งานที่เกี่ยวข้องแก่รัชกาลที่ ๕ ควรสวมสายสะพายจุกจอมเกล้า หรือมงกุฎไทย เช่น กฐินวัดเบญจมบพิตร งานมงคล หรืองานพระศพพระบรมวงศ์ชั้น ๕ หรือถ้ามีงานเต็มยศที่ป้อมพระจุลจอมเกล้า โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๔. งานที่นับเนื่องในรัชกาลที่ ๖ โดยเฉพาะ ควรสวมสายสะพายมหาชิรมงกุฎ
๕. งานเต็มยศใหญ่กลางวัน ควรสวมสายสะพายสูงสุดที่ได้รับพระราชทาน และถ้ามีหมายว่าสวมสายสร้อยจุกจอมเกล้า ก็ให้สวมไปได้
๖. งานที่มีกำหนดนัดหมายทางการว่าสวมสายสะพายจุกจอมเกล้า ก็ให้สวมสายสะพายที่กล่าวโดยเอาดวงตราจุกจอมเกล้าห้อยสายสะพายนั้น และไม่สวมสายสร้อยจุกจอมเกล้า สายสะพายจุกจอมเกล้ากับสายสร้อยจุกจอมเกล้า จะใช้ร่วมเวลาเดียวกันไม่ได้
๗. งานมงคล เท่านั้น จึงสวมสายสะพายนพรัตน์ และสายสะพายนี้ควรสวมแต่งงานเต็มยศใหญ่ ถ้ามิใช่เช่นนั้นสวมสายสะพายที่รองลงไปดีกว่า เว้นแต่มีกำหนดนัดหมายทางการให้สวมสายสะพายนพรัตน์ หรือสายสะพายสูงสุด
๘. สายสะพายรามธิบดี ควรสวมในงานที่เกี่ยวกับสงครามบางกรณีเท่านั้น
๙. สายสะพายจักรี นั้น ผู้ได้รับพระราชทานสวมได้ทุกโอกาสแม้มีกำหนดนัดหมายทางการให้สวมสายสะพายอื่น และสายสร้อยกับตรามหาจักรีสวมประกอบสายสะพายอื่นได้
๑๐. พระมหาสังวาลย์นพรัตน์ สำหรับพระมหากษัตริย์ทรงเมื่อเวลาเสด็จออกประทับพระที่นั่งภัทรบิฐ ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกและทรงในงานใหญ่ๆ ตามโอกาส

ข้อสังเกต : งานพระราชพิธีที่สำคัญ ซึ่งมีพระราชพิธีต่อเนื่องกัน ๒ วัน

วันแรกสวมสายสะพายจักรีหรือช้างเผือก

วันที่สองสวมสายสะพายจุลจอมเกล้าหรือมงกุฎไทย

งานพระราชพิธีที่สำคัญรองลงมา

วันแรกสวมสายสะพายจุลจอมเกล้าหรือมงกุฎไทย

วันที่สองครึ่งยศ

ข้อมูล : รวมเรื่องและข้อปฏิบัติ เกี่ยวกับราชสำนัก

โดย : สำนักพระราชวัง พุทธศักราช ๒๕๕๐